

БЮЛЕТИН

НАЦИОНАЛЕН ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА БЕЗНАДЗОРНИТЕ ДЕЦА

Брой 64, година VII, февруари 2003 г.

Здравейте, добре дошли сред читателите на Бюлетина!

За голяма част от вас месечният бюлетин на Националния информационен център по проблемите на безнадзорните деца е добре познат.

Центърът съществува от 1997 г., и в своя вече не кратък живот се стреми да бъде полезен с дейността си на всички, работещи или с интереси в областта на работата с деца. Ние търсим, анализираме и разпространяваме информация, свързана най-вече с проблемите на децата на улицата. Стремехът ни е да улесняваме съдействието и координацията между държавните и общинските власти, неправителствените организации, различните институции за работа с деца.

Целта на месечният бюлетин е да отразява актуални събития, касаещи голямата тема за децата на улицата. Да популяризира добрите практики, да подпомага обмена на информация между работещите в тази област.

Позволихме си да потърсим контакт с нови хора - социални работници, психолози, ръководители на институции, и да изпратим този брой на бюлетина, не толкова, защото той сам по себе си ще бъде полезен на всички вас, читателите. Много повече, вярвам, самите вие можете да бъдете полезни едни за други.

Всеки от вас може да сподели на страниците на бюлетина за свои идеи и тяхната реализация, за трудностите, които среща и как ги преодолява. Може да разкаже за конкретен случай, който го е развълнувал, или му е помогнал да открие нещо ново.

Поставете въпроси, заедно ще търсим техния отговор.

СВЕТОВЕН ОПИТ

Елена Никлева представя "Горещи теми" на радиото Свободна Европа, посветени на различните лица на насилието. Темата е насилието в училище - уроците от Ерфрут.

Трима германски училищни психолози търсят корените на насилието в едно демократично общество

-Трагедията в гимназията "Гутенберг" в източногерманския град Ерфурт, където изключен бивш ученик застреля 16 души и себе си, бе едно от онези разтърсващи събития, които показват, че живеем в сложен противоречив свят. Свободите, толерантността, безкрайните хоризонти - пред науката, пред младите поколения, вярата в честния път към успеха е едната страна на нашия свят. Другата страна на същия този свят е агресията, манталитетът на лактите, скритият, подмолен тътен на насилието, което от време на време изпъзлява на повърхността, насилието - и индустрията на насилието, което ни прави заложници на страховете и по този начин ограбва нашите свободи. Единият от уроците на Ерфурт е тъкмо този. Около този извод като че ли се обединяват всички, с които разговарях.

Д-р Бернд Йотен, председател на секция Училищна психология към Съюза на психолозите в Германия.

Нашето общество отдавна има един проблем, посочен още от Еразъм Ротердамски през 15 век, който наблюдава междуособиците и битките между италианските епископи и двойствения морал, който те проповядват. От една страна се молят, а от друга - водят война. Като че ли нещата днес изглеждат свършено по същия начин. От една страна имаме принципи и претенция за хуманност, от друга - същото това общество от комерсиални съображения ги нарушава и си позволява да произвежда примерно игри, които са равностойни на тренинг за поточно убиване. В това отношение е необходимо да изработим едно съзнание, че е недопустимо, просто е невъзможно да имаме едновременно и двете неща.

Лотар Дункел, училищен психолог от Мюнстер:

Това са наистина тенденциите в нашето общество, не случайно съществува терминът общество на лактите, манталитет на лактите, тоест убеждението, че човек може да си проправя път с лакти, със сила, а между другото, този поведенчески модел изключително много бива насърчаван именно от мъжете. Вижте хората, които се издигат до високи постове, техният път определено е белязан от употребата на лактите и това се превръща в добродетел, която бива изтъквана, която се превръща в желана. Следователно няма защо да се учудваме, че всичко това може да има и отрицателни последици.

-Това не е ли странно за общество, където по-добре квалификацията би трябвало да печели по-добре и също така да е поставен по-добре?

По-добре квалифициран при определени обстоятелства може да означава и това - по-добре си служи с лактите. Лично аз участвам като училищен психолог в един проект, който цели да отвори учениците помежду им към един разговор за важните неща. Важно е учениците да се научат да споделят, да говорят открито за нещата, които ги потискат или натъжават, а не просто един ден да експлодират...Много е важно хората в обществото да говорят помежду си, да се изразяват, да споделят. Много важно е най-сетне да се разбере, че говоренето помежду си за важните неща трябва да се случва във всички слоеве и етажи на обществото.

В БРОЯ:

1. Световен опит - Горещите теми на Елена Никлева стр. 1
2. Приемната грижа - форма за закрила на детето стр. 3
3. Добра практика - програми на ДМЦ "16+" стр. 5
4. Информация - дом "Гаврош" стр. 7

Сузане Финк, психоложка от Тюрингия – провинцията, в която се случи трагедията в гимназията Гутенберг:

Най-важното е да се говори за тези неща и начинът, по който говорим също трябва да е свободен от насилие и принуда, трябва да го правим по начин, зачитащ и щадящ достойнството на другия. Мисля, че до голяма степен нещата са свързани именно с това взаимно уважение - обществото трябва да цени и уважава учителите, учителите следва да се отнасят с уважение към учениците, шефовете следва да уважават и ценят своите подчинени. Трябва да преосмислим навсякъде обстоятелствата, при които унижаваме, накърняваме човешкото достойнство, трябва да премахнем унижителното отношение. А то се среща навсякъде, където хората общуват помежду си.

-Защо, оказва се, човекът в едно развито демократично общество не винаги се радва на щадящо достойнството му отношение?

Може би е въпрос на различни концепции за възпитанието и на ценностните системи. Неотдавна попаднах на една мисъл на Фридрих Ницше, който казва, че ние често биваме хвалени или порицавани, но никога – разбира ни. Въпросът се състои именно в това да разбираме другите, а не да приспособяваме наказанията си спрямо предварително даден модел, без да съобразяваме достойнството на даден човек.

-Широкият обществен контекст, в който най-напред разположих действието на 19-годишния Роберт естествено изисква да бъде стеснен до личния омагьосан кръг на неговата криза. Седмици наред политици, психолози, журналисти, педагози, родители водят дебат, дискутират за достъпа до оръжия, за това, кога всъщност настъпва зрелостта и дали непременно съвпада с пълнолетието, за отговорността на родителите и учителите, и отново – за насилието, което тече навън в обществото, за да достигне до една младежка стая, в която основното занимание са били компютърните игри, издигащи пак насилието в култ.

Д-р Йотен

Най-напред трябва да е налице желанието, волята да се извърши подобно деяние – като преди това и за да се изгради това желание са натрупаните множество проблеми. Сетне идва моженето, сиреч придобитото умение, за да може да се действа толкова прецизно в една натоварена със стрес ситуация. Затова е необходим невероятно добър тренинг. Определено интерактивните видеоигри развиват именно бързото обхващане на целта, прецизното насочване и стрелба – и бързата смяна на целта. Злоупотребата с подобни интерактивни игри отстрана на младежи и подрастващи на всяка цена трябва да бъде ограничена. Това за мен е със сигурност един от най-важните изводи, които родителите трябва да си направят от този случай, аз нямам никакво съмнение по този въпрос. Психологичните принципи на ученето и тренинга намират много ефективно приложение при тези видеоигри и те просто действат, функционират. Макар подрастващите, играйки тези игри да не тренират по

този начин, те при всички случаи придобиват умение и сръчност. Пак ще кажа, три неща са нужни за подобно деяние – желанието да убиваш, умението да го направиш – и тук играят роля игрите, общото количество на насилие в обществото – и разбира се, наличието на оръжие.

-Дебатът за ограничаване достъпа на оръжие, включително и повишаване възрастта за правото то да бъде закупувано – от 18 години досега най-малко на 21, а може би – и на 25, е централна тема в Германия. Със сигурност това е един от най-важните уроци от Ерфурт. Все пак, ако се върнем отново към видеоигрите, защо са толкова харесвани те, върху какви особености на погростащата психика стъпват, какви липси заместват, защото би било много просто, ако кажем, че се произвеждат само защото се продават, от тях се печели?

д-р Йотен

Тези игри отговарят на една потребност у подрастващите, която те не могат да задоволят по друг начин, а именно - потребността да оказват въздействие, влияние върху нещо. Това е дълбока човешка потребност. Когато следователно един подрастващ, заради проблемите си в училище, започне да губи усещането, че по някакъв начин активно влияе върху своя живот, тогава той започва да се увлича от подобни интерактивни игри, тези игри стават много привлекателни за него. Защото тези игри от обучителна гледна точка са създадени именно така, че пораждаат усещането за въздействие, ефикасност. В крайна сметка в това се е състояла и драмата на този младеж, че така дълбоко е бил пропаднал в своята криза, че е могъл единствено по този начин – чрез отмъщение и убийство – да повлияе по някакъв начин върху реалността. Това със сигурност е най-важният въпрос и той ни насочва към това, че в обкръжението на младежа е имало недостиг на способност да се овладее една криза. Убеден съм, че този младеж е изпитал сериозни сътресения и трудности в процеса на своето образование, които са довели до самонараняване. Ние, психолозите употребяваме в случая понятието омагьосани кръгове, цикъл от кризи. Най-напред даденият човек се опитва да прикрие, да потули нещата, да ги скрие от самия себе си, но и от другите. И когато това повече не е възможно, тогава идва като следваща фаза агресията. Точно в тази фаза е навлязъл въпросният младеж и в нея вече има два варианта – така наречения екстрапунитивен, тоест да отмъщаваш на други, навън, да смяташ другите за виновни и отговорни, да ги обвиняваш. Така нареченият интрапунитивен вариант всъщност е насочване на наказанието към себе си, свързано със суицидно поведение.

-А семейството? Германската преса го представяше като нормално семейство, родители с дълъг непрекъснат брак, списанията публикуваха снимки от рождени дни и торти, снимки на фона на синьо море....

Въпросът от значение в случая би бил – колко често в това семейство е разговаряно за това, какви са техните очаквания по отношение образованието на техния син, за неговите постижения, за неговите страхове от провал, за неговите надежди за успех. Ако това би могло да се докаже – че са водени много интензивни разговори, тогава бих

казал – да, това е здраво, цяло семейство. Моето лично впечатление от някои така наречени здрави семейства обаче е такова, че такива разговори вече не се водят с необходимата интензивност, този феномен, бих го нарекъл – на безвремието, съществува и в училищата, и в семействата. Този урок трябва да усвоим. Че и семействата, и училищата трябва да усещат и следят, да не изпускат от внимание подрастващите, когато изправени пред предизвикателства, те изпаднат в криза и разочарование.

*-Все пак един въпрос, който не може да не се загаде-
насилието за което говорихме дотук, уроците от Ерфурт,
проблем само на западните общества ли са ? И как да се
държат източните страни в преход?*

Лотар Дункел

Сега ще кажа нещо, което може би е малко прибързано, но то е следното – ако източноевропейските страни искат да се отворят към Запада, а те непременно искат това да стане, трябва да са подготвени за това, което се случва тук. Струва ми се, това би бил един интересен въпрос пред тези общества – какво бихме искали да вземем от Запада и от какво бихме искали на всяка цена да се предпазим.

Манфред Ертел, журналист от списание “Дер Шпигел” е на друга позиция

Едно нещо не се превръща автоматично в добро само защото идва от запад, изток или юг. Това, което е от значение са ценностите, обществените и морални ценности- хуманност, човечност, съчувствие, съпричастие, солидарност. Това са ценностите, около които следва да се обединим.

Стела Нанова, училищен психолог

Насилието в българското училище е от малко по-различен тип – то се случва между ученици, но – изнесено навън, извън класната стая и училищния двор, край оградата. Българското училище и българското общество следва да повиши чувствителността си към психичното здраве. Училището дотук е ориентирано към средната норма или успяващите, но не винаги партнира и се затваря, когато е изправено пред личностна криза. А всеки четвърти човек поне веднъж в живота си се оказва именно в криза, която налага намесата на специалист в областта на психичното здраве.

ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Приемната грижа - една добра възможност за децата на улицата

В България в момента основната форма на закрила на децата в риск е институционализацията. Децата са настанявани в държавни социални заведения, тип “интернати”. Системата на държавно финансирана институционална грижа за деца е изградена в период, в който се е приемало, че единствено държавата е отговорна и компетентна относно грижата за деца.

Институционалната грижа може да задоволи

нуждите (според Конвенцията на ООН за правата на детето) от закрила, но не и да създаде условия за благоприятно психо-социално развитие по начина, по който единствено семейната среда успява.

В институциите се настаняват деца с различна семейна история. Част от тях са сираци, но голямата част от децата на държавна грижа имат родители, които не желаят или нямат възможност да се грижат за тях. Сред тях са и безнадзорните деца. Те не се вменват в традиционната дефиниция за детство и значително се различават от децата, израснали в традиционната семейна среда. Възприемането им и отношението им към проблемите се доближават по-скоро до тези на възрастните, отколкото до тези на връстниците им. Потребностите им са различни от обичайно приетите. Приоритетите, поставяни от хората, помагачи на безнадзорни деца - преодоляване на самотата, недохранването и липсата на подслон, често се разминават с приоритетите на децата. Те биха предпочели помощ при проблеми с полицията или за осигуряване на по-добра работа.

Неотчитането на различията, характерни за децата на улицата, при настаняването им в институции води до неефективност на грижата за тях. Тези деца трудно се примиряват с ограничаването на свободата, която са придобили, живеейки сами на улицата. Свикнали са да разполагат с времето си, да определят собствените си приоритети, а редът в институциите е стриктен и нетърпящ промени. Тези ограничения може да ги подтикнат към бягство - децата избират независимостта, макар и съчетана с трудности и несигурност.

Този, а и ред други проблеми, като скъпата и нерентабилна поддръжка на домовете за деца, повдигат въпроса за създаване на алтернативни форми на грижи за децата. Детето, с неговите специфични нужди, трябва да бъде поставено в центъра. Трябва да се търси вид грижа, който най-пълно да отговаря и да е приспособен за конкретното дете, а не детето да бъде приспособявано към един унифициран тип грижа.

Защитата на най-добрия интерес на детето е залегнала в основата на Правителствената стратегия и план за действие за закрила правата на децата в Република България за 2002 - 2003 г. В този дух е създаден и Законът за закрила на детето, който, наред с другите форми на закрила за детето, регламентира и настаняване в приемно семейство.

Приемната грижа като услуга за деца е малко позната у нас. Най-общо погледнато, представлява грижа за деца от хора, които не са техни биологични родители.

Не бива институционализацията и приемната грижа да се възприемат като взаимно изключващи се. Те са допълващи се възможности. Понякога, ако е в най-добрия интерес на детето да бъде настанено в институция, или няма възможност да бъде настанено в приемно семейство, биха могли да се използват възможностите на двете форми едновременно. Взаимодействието помежду им би могло да придаде повече човечност и топлина на институционалната грижа, като децата биват поемани от приемни семейства през почивните дни или ваканциите.

Често се изразява загриженост по повод на сравнителните изследвания на приемни деца и деца, отгледани в родното семейство. Те сочат по-ниска

училищна успеваемост, ниска емоционална стабилност, влошено здраве и по-лоша професионална реализация. Въпреки това приемната грижа има много добри успехи, особено в сравнение с институционалната грижа за деца или с алтернативата децата да работят, за да изкарват прехраната си. Проблемите със здраве, образование, социална вградимост са следствие от живота на децата преди настаняването им в приемно семейство, като задачата на приемното семейство е да ги разрешава в максимално възможна степен.

По дефиниция, приемната грижа осигурява на приемното дете:

- грижа за физическите нужди - храна, облекло подслон
- грижа за емоционалния комфорт, включително любов и включеност в семейството
- подпомагане на интелектуалното и емоционалното развитие
- напътствия и надзор
- положителни ролеви модели

Споменахме някои от причините, правещи институционалната грижа неподходяща за голямата част от безпризорните деца. Бихме искали в едно сравнение да открием някои положителни моменти в приемната грижа като алтернативна форма на закрила за деца.

1. Контакт с родителите.

Фактът, че едно дете живее или работи на улицата, не означава, че то няма родители. В много случаи детето поддържа контакт с родителите си, но не живее с тях, защото те нямат жилище, или финансова възможност да го издържат. Дори деца, които са били обект на насилие в дома си, не прекратяват и държат на отношенията с родителите си. Пребиваването на детето в институция обаче ограничава или води до прекратяване на тези контакти. Заведенията се намират в отдалечени селища, с недобре изградена инфраструктура. Достъпът на родителите до тях често е невъзможен и поради липсата на средства за път, а нерядко и поради незаинтересуваност. Една от функциите на приемното семейство е именно поддържането на връзката между детето и биологичното му семейство. Настаняването в приемно семейство не означава непременно окончателно излизане на детето от родното му семейство. Стремешт е да се използват всички възможности и да се работи и с детето, и с родителите му, за връщането на детето в дома му, разбира се когато това е възможно и безопасно за детето. Биологичните родители остават важни за детето, дори когато то не може да се върне при тях. Затова е важно и поддържането на редовни контакти с тях, и ако срещите не са възможни, то връзката се поддържа чрез телефонни разговори или писма.

2. Мрежа от изградени отношения с връстници и роднини.

Отношенията с роднини и приятели също са значими за децата. Настаняването в институция води до разпадане на мрежата от приятелства и познанства на детето, докато в приемно семейство тя би могла да бъде поддържана в много по-голяма степен.

3. Привързаност.

Приемните семейства са критикувани, защото не осигуряват постоянно, без което е невъзможно

изграждането на устойчива привързаност към възрастен, необходима за правилното психично и социално развитие на детето. Широко коментираната концепция за постоянството и привързаността не взема предвид, че отношението може да е създадено не между възрастен човек и дете. Мястото на възрастния може да бъде заето от ценности, идеи, или кръг от възрастни(значими други). Религиозни чувства, вярвания, дълбоко вкоренени възгледи, могат да създадат чувство за постоянство и да подкрепят израстването на детето. Полезно е, че такива вкоренени в общността или в културата ценности формират социално желано поведение. Приемното семейство осигурява среда, в която детето е подкрепено да усвоява такива положителни модели на поведение.

4. Социализация.

Семейството е основният посредник между детето и общността, детето и обществото, като дава подходящи знания, умения и модели за по-късния, семеен и професионален живот на индивида. Тази роля не може да бъде успешно изпълнявана от институцията. При невъзможност детето да остане в родното си семейство или да бъде настанено при близки и роднини, приемната грижа е услугата, която би могла да му осигури израстване в среда, близка до семейната и с подобни възможности. Социализацията на децата е често неосъзнат принос на приемното семейство към обществото. Обръщайки се към задоволяване на специфичните нужди на детето, приемното семейство всъщност се превръща в посредник при социализирането му. В този смисъл приемното семейство не просто осигурява дом за безпризорните деца. Социализацията им чрез приемното семейство е преграда пред обезпокояващата възможност децата да се превърнат в безотговорни и разрушителни възрастни, представляващи опасност за себе си и за обществото.

5. Повишена потребност от внимание.

Отношението към настаненото безпризорно дете не е и не може да бъде еднакво с отношението със собствените деца. Безпризорните деца често са били обект на насилие, претърпели са травматизиращи раздели и загуби. Повечето от тях изпитват по-голяма от обичайната потребност от внимание и привързаност. Възприетите от тях модели на поведение, насочени към оцеляване в условията на живот на улицата, изискват повече внимание и търпение. На тези специфични потребности най-добре може да отговори животът в приемно семейство, където детето ще получава индивидуална грижа от обучени и мотивирани приемни родители. Децата от улицата, както всяко едно дете, имат нужда от сигурна, стабилна среда и от любов. Настаняването в институция на такива деца не може да им осигури индивидуалното внимание, което им е необходимо, нито да отговори по най-добрия начин на специфичните изисквания на всяко дете.

6. Самостоятелност.

Строго регламентираните задължения, невъзможността за инициатива, наложени от спецификата на институционалната грижа, водят до загуба на самостоятелността и решимостта сами да се справят с проблемите си. Създава се зависимост, като не се търси разрешаването на проблемите чрез собствените ресурси на детето. В приемно семейство тези проблеми биха получили по-лесно и адекватно решение. Детето би могло да бъде насърчавано да действа самостоятелно и

отговорно. Особено в случая с деца, които са свикнали сами да вземат важните решения за себе си. Приемното семейство би могло да осигури за тези деца в разумна степен независимост и възможност за самостоятелен избор, предпазвайки ги от рисковете на уличния живот. Важно е уменията на децата да се справят сами да не бъдат пренебрегвани, а напротив - да се доразвиват в посока на просоциално поведение и използване на личностния потенциал.

7. Етническо, езиково и религиозно наследство.

При избиране на приемно семейство социалните работници трябва да се ръководят от потребностите и нуждите на детето. Интересите на детето са винаги с предимство пред интересите на човека, който иска да се грижи за приемно дете. Доколкото всеки етнос носи своите традиции, свързани с изграждането на семейство и отглеждането на деца, важно е да се търси адекватна среда за отглеждане на детето - настаняването в приемно семейство трябва да е съобразено с етноса и религията му. Практиката говори, че за детето най-подходящо е да живее в семейство със същия етнически произход и практикуващо същата религия. В приемното семейство детето също така трябва да може свободно да усвоява и общува на майчиния си език. Такава среда едновременно улеснява социализацията и интеграцията в обществото и съответства на конкретната етническа културна традиция. Така че приемният родител трябва да е добре информиран за етническият произход на детето, за традиционната за него култура и да се отглежда детето в съответствие с техните изисквания.

ДОБРА ПРАКТИКА

Дневен младежки център (ДМЦ) "16+" съществува от м. септември 1999 г. Работи с бездомни и безработни младежи на възраст от 16 до 25 г. Предлага достъп до социални и медицински услуги, образователни програми, психологическо и юридическо консултиране, а също храна и облекло.

От 2002 г. ДМЦ е част от новосъздаденото Сдружение "Деца и юноши" - неправителствена организация, включваща като партньори Фондация "Свободна и демократична България", Столична община и Български червен кръст. Основателите на сдружението са насочили усилията си към реализиране на програми, подкрепящи бездомни деца и младежи.

От началото на 2003 г. в ДМЦ "16+" стартира нов проект. Финансиран е от Фондация ОАК - Женева, и включва 10 нови програми. Проектът е получил подкрепата и на Държавната агенция за закрила на детето, на Министерството на труда и социалната политика, на Столична община и БЧК.

Различното в проекта е, че дава възможност програмите да бъдат "отворени", т.е. целевата група е определяща при разработването и приложението им. Младежите са въвлечени още в етапа на изготвяне на проекта, като са взели участие в дискусиите при дефиниране на програмите. Дейностите по проекта са съобразени с нуждите, потребностите, нагласите и потенциала на посетителите на "16+" и с ресурсите на ДМЦ. Добра

страна на проекта е възможността за привличане на външни специалисти в подготовката и реализацията на различните дейности. Екипът на "16+" използва тази възможност, като привлече външни сътрудници и в работата по разработване на програмите по проекта. Вече са ангажирани психолог, професионален музикален педагог и клиничен социален работник, които са взели участие в подготовката на програмите.

За целите на подготовката на проекта посетителите на "16+" са разгледани в 4 отделни групи, като различните програми са насочени към отделните групи. Групите са формирани на база честота на посещенията. Оценката на нуждите на всяка група е правена в поредица от дискусии, съвместно с младежите и социалните работници.

Честотата на посещенията е белег доколко младежите активно се стремят към самопомощ и са отворени за помощ отвън. Поради това една от целите на програмите е повече младежи от група 3. да преминат към група 2, както и установяване на по-добри контакти с група 4.

Група	Брой младежи	Брой посещения в ДМЦ за месец
1.	18	10 - 20
2.	43	5 - 10
3.	37	по-малко от 5
4.	45	- идвали еднократно по конкретен повод - лишени от право на посещение заради нарушаване на реда - младежи, които никога не са посещавали ДМЦ, но поддържат редовни контакти с младежи от Центъра, като им оказват силно влияние

Ще представим накратко заложените в проекта програми.

Не бива да се забравя, че включването на младежите в предлаганите програми е доброволно, и с посещаването и ползването на услугите на ДМЦ "16+", младежите могат да избират в кои програми да се включат.

Програма I. "Декларация за личностно развитие"

Програмата предвижда младежите, посещаващи ДМЦ да бъдат мотивирани да подпишат такава Декларация. Текстът ѝ не е строго фиксиран и може да бъде индивидуализиран. Най-общо, Декларацията може да съдържа обещание от младежа за определен брой посещения в ДМЦ, за по-добро взаимодействие с персонала на центъра, за по-добра грижа за собственото здраве, за подобряване на отношенията със собственото семейство и др. Социалните работници следят декларираните цели да са позитивни и реалистични.

Програмата насочва младия човек към отговорно мислене и позитивни действия за самопомощ. Младежът сам дефинира целите, което повишава съпричастието му към дейностите на Центъра като цяло.

Програма II. "Сближаване"

Програмата е насочена към младежи, предимно от

група 4. Често те имат много силно влияние върху младежите от групи 1. и 2. Предоставянето на основни услуги и помощ на тези младежи цели, освен непосредствената полза за младежите, и привличане на хора от група 3. към група 2.

Програма III. "Юридическа клиника"

Много от младежите на улицата не притежават документи за самоличност. Те не могат да ползват правата си - на социални помощи, на жилищно настаняване, на медицински услуги. Сериозен проблем е и липсата на достъп до информация за задължения и правата им като граждани, и начините те да бъдат реализирани. В този смисъл младежите са изолирани от обществото. По програма "Юридическа клиника" ще бъдат организирани и редовно провеждани посещения на студенти по право в ДМЦ "16+". Те ще дават на младежите консултации по юридически въпроси. Програмата е развитие на досегашната съвместна работа с Центъра за постпенитенциарна работа. Тя включва ежеседмично посещение на специалисти - психолог, юрист и консултант по трудоустрояването, които търсят и се стремят към решаване на проблеми на младежи, които са били в места за лишаване от свобода.

Стремеж на екипа е всеки младеж, посещаващ ДМЦ "16+" да получи документи за самоличност и да познава и ползва правата си.

Програма IV. "Истории от улицата"

Програмата има за цел повишаване информираността и чувствителността на обществото по проблемите на младите хора на улицата. Постигането на тази цел е по пътя на предоставяне на материали по темата на различни медии. Младежите ще бъдат въввлечени в дейността по програмата доколкото е възможно, като им се предоставя възможност сами да описват своя живот.

Програма V. "Как с малко пари да напълним кошницата"

Програмата предвижда набирането на информация за цените на стоките и услугите, която да бъде предоставяна на посещаващите Центъра младежи. В постоянно обновяван списък ще бъдат включени най-евтините магазини за храна, облекло, центрове за медицински услуги и др. Идеята е заимствана от успешно работещ в Румъния модел. Дейностите по програмата могат да бъдат осъществявани от младежите, под ръководството на социален работник.

Особено полезно за тях ще бъде придобиването на основни житейски умения - разпределяне на пари, разпределяне на време, усвояване на основни принципи на пазарната икономика.

На този етап дейността по програмата се ограничава в консултации, свързани с разпределяне на ограничените средства на младежите. Поверява им се самостоятелно извършване на покупки на хранителни продукти за Центъра.

Програма VI. "Училище за родители и самотни майки"

Младите жени, посещаващи ДМЦ показват силна

нужда от подкрепа по време на бременността и в първите месеци след раждането на детето. Програмата предвижда обучение за млади родители, насочено към основните грижи и правилното отглеждане на детето, семейното планиране и безопасния секс. Очаква се в програмата да се включват и двамата родители, което ще предотврати поемането на грижите и отговорностите по отглеждането на детето предимно от майката.

Поради спецификата на програмата ще бъде трудно да се преценят резултатите. Основната цел все пак е ясна и постижима - здрави майки и бебета. Безспорно е, че ДМЦ "16+" осигурява за тях безопасна и подкрепяща среда.

Програма VII. "Как да се борим с туберкулозата"

Отбелязва се значително нарастване на случаите на заболяване от туберкулоза в последните 1-2 години. През 2002 г. има 3 смъртни случая от заболяването на посещаващи Центъра младежи.

Целта на програмата е всички посещаващи ДМЦ младежи да бъдат изследвани, а също и служителите. Заболелите да бъдат насочени към лечение. Младежите ще бъдат обучени да разпознават симптомите на заболяването и да вземат профилактични мерки. Територията на ДМЦ ще се дезинфекцира, за да се сведе риска от заразяване до минимум. Като дългосрочна цел е залегнало и намирането и оборудването на линейка за транспорт на заболели от туберкулоза.

Програма VIII. "Клуб изкуство и забавление"

ДМЦ "16+", съвместно с Художествената академия организира редовни посещения на студенти от Академията в Центъра. Те работят с младежите, като ДМЦ осигурява необходимите материали - бои, хартия и др. Като продължение на съвместната дейност с групата за автентичен ромски фолклор на читалище "Обеля" се предвижда създаването на музикално ателие.

При реализиране на дейностите по тази програма младежите са в голяма степен свободни от намеса от страна на социалните работници. Дадена е възможност за креативни и самостоятелни изяви.

Програма IX. "Обучение на персонала"

Осигуряването на по-добро качество на предлаганите от ДМЦ услуги изисква непрекъснатата актуализация на знанията и уменията на служителите. Програмата предвижда организиране на семинари с експерти, работещи в областта на грижа и закрила на деца и младежи и на семейното консултиране.

Програма X. "Младежки комитет" - участие в управлението на Центъра

Цел на програмата е младежите да заемат активна позиция в организиране и осъществяване на дейностите в ДМЦ. Те ще бъдат окуражавани да дават идеи за разработване на нови програми, както и да споделят мнението си за извършваните дейности. Основната насоченост на програмата е към развиване на чувството за достойнство и отговорност у младежите. Работата в Комитета би могла да допринесе и за усвояването на

различни житейски умения, свързани с целеполагане, оценка на резултати, търсене на алтернативни решения.

ИНФОРМАЦИЯ - СДРУЖЕНИЕ "ГАВРОШ"

Посещение на принц Чарлз в Дом "Гаврош" Варна на 14.03.2003

Принц Чарлз пристигна в 15.00 в дома за безпризорни деца, съпроводен от кмета на Варна Кирил Йорданов, областния управител Яни Янев и бившият министър на външните работи на България и член на УС на Сдружение "Гаврош" Иван Станчов.

Принцът бе посрещнат от доц. д-р Пенка Стоянова и Председателката на УС на Сдружението Мария Прохаска. Той разговаря в приемната с доц. Стоянова, където научи за историята на Дома, за проектите, по които работи Сдружението в момента – "Превенция на сексуалното насилие", финансиран от швейцарската фондация ОАК и образователен проект, финансиран от Британското посолство. Принцът бе впечатлен, че в Дома работят много доброволци, включително и студенти от Оксфорд. Освен това Сдружение "Гаврош" работи в партньорство с английската организация Чайлд Хоуп, от която е придобил голяма част от хоу-хауто и опита за работа с безпризорни деца.

След това принцът посети занималнята на децата, където те рисуват, учат се да четат, пишат и смятат. Гостът бе очарован от пролетните картички, които рисуваха децата. Разговаря с доброволката Даниела Димитрова, която помага при общуването с ромските деца и учи Социално дело във Варненски свободен университет.

След това Принц Чарлз слезе в работилниците на приземния етаж – дърводелска и шивашка, където деца от Дома му показаха своите умения. Принцът разгледа внимателно изложбата от изделия изработени от децата в шивашката работилница. За подарък принцът получи сувенирно терличе, плочка с шарено великденско яйце и чаша със стъклопис.

В дърводелската работилница Негово Кралско височество разгледа дървените изделия, изработвани от децата. Разговаря с 16-годишния Симеон, който е в приюта от създаването му и иска да стане дърводелец.

В двора на "Гаврош" принцът откри паметната плоча, монтирана на стената, с което официално бе открита дърводелската работилница, чийто ремонт в размер на 5000 лв. бе финансиран от Британското посолство. Децата от Дома приветстваха госта с балони и флагчета, а част от тях, облечени специално в ромски носии, го поздравиха с кючек.

Дом "Гаврош"

В този и в следващия брой на Бюлетина Сдружение "Гаврош" споделя своя опит и част от проектите, по които работи. Благодарим на Сдружението за предоставената информация.

"Социална интеграция чрез образование и подобряване бъдещите перспективи на деца в риск"

Сдружение "Гаврош", Варна

На 05.03.2003 г. Сдружение "Гаврош" започна образователен проект финансиран от Британското посолство и Ноу Хау Фонд с продължителност 12 месеца.

Проектът е част от цялостната дейност на Сдружението, която е насочена към подобряване качеството на живот и предоставяне на децата от ромски произход възможности за развитие, обучение и социализация.

Цел: Ограмотяване на ромски деца, които никога не са ходили на училище и не могат да бъдат приети в първи клас в общообразователните училища, чрез обучение по краткосрочна учебна програма, която да се осъществява в Дом "Гаврош".

Целева група:

- 40 ромски деца в риск от квартал "Владиславово" на град Варна.
- Ромската общност в лицето на 100 ромски семейства на деца в риск от квартал "Владиславово".

Предвижда се в по-обобщен вид учебният материал да обхваща предметите, изучавани в основния курс на образование. Времето на обучение е 10 месеца, за който период се очаква, че децата ще добият грамотност и елементарни познания, чрез които да получат шанс за оцеляване, придобиване на знания, умения за справяне с живота.

По проекта работят специалисти възпитатели-педагози, които ще обогатят ежедневните занимания като работят по изграждането на хигиенни и културни навици сред децата чрез провеждане на беседи, посещения на културни събития и центрове. Обучението по предметите по общообразователната програма ще бъде съчетано със занимания по шивачество и дървообработване и ще бъде разнообразено с игри, спортни състезания, пътувания, празненства съвместно с други деца в неравностойно положение и деца от масовите училища.

За подпомагането на обучението на децата, незнаещи български език, в екипа са привлечени помощник-възпитатели от ромски произход. Ролята им се състои в подпомагане на възпитателя в провеждането на учебните занятия и преодоляване на езиковата бариера.

Проектът предвижда и работа със семействата на децата, тъй като постижения с децата може да има само, ако се работи и с техните семейства - разрешаване на техни основни социални нужди, ежедневни посещения по домовете, беседи.

Дейността се осъществява съвместно от Сдружение "Гаврош", Областна управа, Конфедерация на ромите, Регионален инспекторат по образование, Бюро по труда и Варненски свободен университет.

ДАНИИ

БРОЙ ДЕЦА, ПРЕМИНАЛИ ПРЕЗ ПРИЮТИТЕ, ЦЕНТРОВЕ, ДОМОВЕ ЗА ДЕЦА НА УЛИЦАТА ФЕВРУАРИ 2003 Г.

общ брой	в т.ч. момчета	в т.ч. момичета	в т.ч. до 7 г.	в т.ч. 7-14 г.	в т.ч. над 14 г.
316	177	139	23	184	109

ПРИЮТИ, ЦЕНТРОВЕ, ДОМОВЕ ЗА РАБОТА С ДЕЦА НА УЛИЦАТА

Център за работа с безнадзорни деца "Вяра, Надежда и Любов", директор - Н. Недкова, адрес - София 1220, жк "Надежда - 2", ул."Свободна" № 30, тел./факс 02/9381217, тел. 02/9360011 (сдружение "Деца и юноши")

Дневен младежки център "16+", управител - Н. Николов, адрес - София, ул."Боян Магесник" № 2, тел. 02/9461325, 9461156 (сдружение "Деца и юноши")

Приют за безнадзорни деца Габрово, директор - Б. Зиямов, адрес - Габрово 5300, ул."Тракия" № 3, тел. 066/24866 (към БЧК)

Приют за безнадзорни деца Русе, директор - Р. Йорданов, адрес - Русе 7000, жк "Възраждане", ул."Битоля" № 1А, тел. 082/845501 (към БЧК)

Дневен център за социална интеграция, директор - Д. Димитров, адрес - Сливен 8800, ул."Хадживълкова" № 82, тел. 044/22754 (към БЧК)

Дом "Гаврош", директор - П. Стоянова, адрес - Варна 9000, ул."Войнишка" № 3А, тел./факс 052/300229 (към сдружение "Гаврош")

Дом "Ронкали", директор - Л. Колиманова, адрес - Бургас 8000, ул."Ал.Батемберг" № 1, тел. 056/846239 (сдружение "Детски център Ронкали")

Дневен център към фондация "Самаряни", директор - Д. Димова, адрес - гр. Стара Загора, ул."Патриарх Евтимий" № 57, за кореспонденция - гр. Стара Загора 6010, п.к. 1149, тел. 042/621083

Приют за малолетни и непълнолетни безнадзорни деца "Майка Тереза", директор - Вл. Паскалев, адрес - Пловдив, бул."Коматевско шосе" № 1, тел. 032/673521 (към Общинска служба за социално подпомагане Пловдив)

Дневен център за социална интеграция, координатор - К. Петров, адрес - гр. Добрич 9300, ул."Г. Бенковски" 12, тел. 058/25472 (към БЧК)

Дневен център към Сдружение "Шанс и закрила" Хасково, председател - М. Славова, ул. "Славянска" 52, тел. 038/662138
Дневен център, проект "Улицата не е дом", Кюстендил, ул. "Ракла" 3, ръководител Елеонора Иванова, тел. 078/52039

ПРЕДЛАГАМЕ ВИ ВЪЗМОЖНОСТТА ДА ПОЛУЧАВАТЕ БЮЛЕТИНА И ЧРЕЗ ЕЛЕКТРОННА ПОЩА. ИЗПРАТЕТЕ ВАШИЯТ Е-MAIL АДРЕС ДО fdbfound@vmail.bol.bg

*Ако искате да получавате редовно Бюлетина, моля попълнете талона и го изпратете на адреса на Информационния център или се свържете с нас по телефон. Уважаеми читатели, тези от Вас, които разполагат с e-mail адрес, могат да получават Бюлетина по електронен път.
/Бюлетинът се разпространява безплатно/.*

Име.....	Длъжност/професия.....	Организация.....	Адрес.....	Телефон.....	Е-mail.....
----------	------------------------	------------------	------------	--------------	-------------

Бихме желали да имаме мнението ви за публикуваното. Очакваме отговор, реакция от гържавните институции и неправителствените организации на поставените теми и проблеми. Отворени сме за всякакви предложения, конкретни въпроси, споделяне на проблеми и опита от преодоляването на такива.

Издава Национален информационен център по проблемите на безнадзорните деца

София 1000, ул."Ю. Венелин" 24, вх. 2, ет. 2

тел./факс 02/9888273, тел. 02/9891784

e-mail: fdbfound@vmail.bol.bg

за контакт - Зорница Горчева